

WWW.UNI...RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 19. У Сомбору 15. октобра 1882. Год. XIV.

НАРОДНА ШКОЛА КАО ВАСПИТАОНИЦА.

(По Вису.)

(Наставак.)

1. *Пази на покорност!* Покорност је потчињење необразоване воље образованој и разумној. Претпоставља се, да дете мора имати страхопоштовања према своме учитељу. Где тај предуслов постоји, ту неће покорност изостати, а „чим је послушност у срцу, то љубав није далеко“ (Гете). Послушност је највећа врлина дечија, јер се из ње све остале рађају. С тога нека сваки добар учитељ васпитања, на шта више и последоватељ Русо а настоји, да му деца буду послушна и покорна. Ка добром карактеру ученика потребна је пре свега покорност (Кант.) Нека учитељ своје заповеди издаје неизоставно — безусловно без икаквог објашњавања, јер његово достојанство захтева да иште безусловну покорност а та се добром учитељу неће одрећи. Све што је у стању да задобије љубави, поштовања и страхопоштовања у срцима ученичким, то све засева покорност.

2. *Држи се строго обичаја (навике)!* По назорима Шилеровима навика је дојкиња човештва а пословица означава навик у као другу природу човечију. Са тим је велики значај обичаја и навике обележен. Из навике произлази наклоност а из ове готовост, да се навиком положи темељ радиности, ћутљивости, пажљивости, чистоћи, услужности, учтивости и погодности. У школи мора пре и после наставе а исто тако и измеђ наставних часова да буде реда. Тако нпр. питања се имају на све ученике управљати, па они ученици, који на њих одговорити могу, нека подигну десну руку. Ученици ће се преко реда испитивати. За почетак одговора, за устајање или седање употреб-

Љује учитељ неке знаке, којим ће говор уштедети и овим знацима управља ће се по утврђеном реду. „*Ред је пола живота!*“

3. Савлађуј три главна непријатеља изображењу карактера: *тромост* (лењост), *лакомисленост* и *лаж*.

Лењост ћеш савладати, ако будеш пазео на потребиту измену рада код својих ученика; ако ти настава буде занимљива и схватљива; ако сваку писмену радњу прегледао будеш и ако ти је око на све и сва управљено. Лакомисленост предустретај са љубазном озбиљношћу и подстичи ученике на тачност и савесност у извршавању њихових дужности. Да се преступи појединих ученика не забораве, то ради контроле нека учитељ после школске наставе прибележи у нарочитој књизи њихова владања, а на свршетку свакога семестра нека се издају у сведочбама „белешке“ о владању, марљивости и напретку њихово-ме, јер то доприноси, да се деца постичу на прижљеност а кућа родитељска долази у ближи додир са школом.

Морални карактер оснива се поглавито на истинитости. Савлађуј пре свега лаж и притворност, па ћеш своје ученике васпитати у моралности. Савлада ће се пак лаж, притворност и лукавство, ако су ученици испуњени љубављу и оданошћу према своме учитељу; ако није деспота, тиранин и јаростан ш љима; ако их руководи са очинском љубављу и озбиљношћу; ако буде признавао истинитост и отвореност па их и похваљивао, а притворност презирао и казнио. По Жан Паулу напредује под небом радости свако добро а понајпре истинитост и отвореност (искреност.) Радост отвара срца Зато нека влада у школи дух радосне и веселе тежње, радосног растења, па ће тада учитељ васпитати истинитост и подићи добар карактер.

3. *Савлађуј страсти*. Ако учитељ допусти, да њиме овлађује љутитост; ако му при душевној нерасположености оскудева самопобедљивост, то се тим пред ученицима јако понижава. Савлађивање самог себе јесте карактерна црта идејална човека и ко није кадар себе сам и своје страсти да победи, тај није васпитан. Па како могаше он друге да васпитава? Са страхом и трепетом не васпитава се него љубављу и стрпљењем. Ко неје у стању своје страсти да победи, тај нема стрпљења и такта, тај је пре способан за надзиратеља робова него ли за васпитача. Ко уме сам себе да побеђује задобија и друге Учитељ нека дакле савлађује своја душевна узбуђења. Очинска озбиљност имати ће већег уплива противу тешких преступа и кажњиви

случајева, него ли напрасна срдитост и јарост. Ово последње још већма отврђује срца а никако не поправља. Умереност, уздржљивост, озбиљно иснитивање самога себе и религиозно чуство јесу врело и извор побеђивања самога себе, том темељу свију врлина.

5. Обзири се на индивидуалност својих ученика! Уман и даровит је онај лекар, који на постељи болесничкој индивидуалност (особине) његову и природу болести одмах упозна. Исто тако можемо да познамо умна и даровита учитеља по томе, што он особине ученикове оштро провиди и знаде да нађе сретства и начина, да их у њиховим разноврсностима управља, одржава и развија. У сваком су детету елементи човечнога особено смешани. Та особеност и разлика нешто је богодано и мора се поштовати, али тако, да справедљивост спроћу друге деце тиме не пати. Ученици не треба да буду копије учитељеве, него оригинални људи. У место вођења и управљања мора нека самосталност и слобода да наступи, јер те су развићу карактера наклоњеније и прилагодније. При томе могао би ученик врло лако да пође странпутицом. Зато нека га учитељ потпомаже у савлађивању његових страсти и искушењима и нека испуњује и богата душу његову моралним истинама и науком. Васпитач—учитељ подобан је вртару, који добром и племенитом биљу слободу и простор прибавља а напротив дивјаке засеца и коров искоренује и сагорева. Нека учитељ у души детињој засади и однегује идејалан круг мишљења па му онда може неко поверење и нешто слободе да поклони.

Јели учитељ благ и благонаклоњен, љубави достојан карактер, то ће се и особине ученикове слободније да развијају и у радосном растењу да успевају. А деспот и тирап образује претворице — лицемере. При извршивању казни потребно је, да се учитељ обзире на особине ученичке. Добром и нежно развијеном детету довољно је само поглед, кад у чему погрешни, а за својевољна дерана потребна су друга сретства. Па и једнаке казни не подносе за девојчице и мушкарце увек подједнако.

(Свршиће се.)

ЕЛЕКТРИЧНИ ОГЛЕДИ У НАРОДНОЈ ШКОЛИ.

Од проф. М. Петровића.

Ако се и не може од народне основне школе да захтева, да учи своје ученике систематски природословљу, то је ипак потребно, а то и закон прописује, да деца из народне школе изнесу разумне представе о

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

најобичнијим природним појавама. Оне су с тога протумачене у читанкама и задаћа је учитељева, да разумевању истих припомогне zgodним огледима (експериментима.)

Међу најобичније природне појаве спада без сумње и грмљавина. Није зацело претерано, кад кажем, да је и међу самим школованим људима мало њих, који имају иоле јасну представу о постајању те величанствене природне појаве, а велика маса народа палази се у том обзиру у потпуном мраку празноверја. Школа може, а и дужност јој је, да гони тај мрак. Учитељи, који се само ограниче на читање дотичног читаначког комађа, неће у том ништа, или бар врло мало, постићи. Ко зато озбиљно схвата свј позив као војника светлости, не треба да се поплаши од мало посла, него ваља да приступи огледу, експерименту, том најбољем тумачу појава и најмоћнијем оруђу против празноверја. Вара се ко мисли, да се огледи могу да чине само у особитим кабинетима и само помоћу скупоцених апарата; за цели народне школе није од свега тога ништа пужно. Средствима, која се налазе у свакој кући и до којих се без икаквог трошка свуд може лако да дође, у стању смо ми да изводимо најважније и најинтересантније огледе. Ово, што долази, нека послужи као упутство за електричне огледе, којима ваља да се разјасни постанак грмљавине.

За прве огледе о електрицитету треба да имамо: неколико лоптица од сржи, шишку од стакла, шишку од смоле и једну перушку.

Лоптице од сржи. Узећемо грану од зове, извадићемо из ње срж и оштрим ножићем направићемо од исте неколико лоптица. Те лоптице оставићемо неко време да стоје близу пећи, да се добро исуше. Свеже лоптице нису за електричне огледе.

Шишка од стакла. Где не може да се добије масивна шишка од стакла, ту чини исту услугу стаклен цилиндар, који се меће као димњак на лампе. Само ваља узети прави цилиндар, т. ј. такав, који је у свом дужем делу (оном, што дође око пламена и над пламеном) подједнако дебео; они трбушати цилиндри старе моде нису тако zgodни за нашу цель. Добро је, да се доњи, мањи и шири део цилиндра (онај део, којим се цилиндар насађује на лампу) лакира. За ту цель ваља исти премазати раствором шелака или печатног воска у шпириту и оставити после да се осуши. Кадгод се цилиндар у руку узме, ухвати се за тај лакирани део. Ко има масивну шишку од стакла, тај може тако исто да лакира један крај исте. То лакирање има цель, да неда влази, да са руке прионе за стакло, јер то неби било добро за огледе.

Шишка од смоле. Обично се узимају шишке од гутаперче. Ко не може да добије такву шишку, може да се послужи шишком печатнога воска. Име „восак“ наиме је за тај предмет погрешно, јер се он лије од смоле (шелака.) Шишка печатнога воска треба да је лепо сасвим округла, оне на четири ћошка нису за нашу цель. Добро је да се и овде један крај шишке забележи каквим знаком, па да се онда после увек један исти крај у руке узима. Друго какво препаровање није нужно.

Перушка. Перушку сам ја увео у експерименталну технику. Расправа о томе као и о неким другим новим електричним експериментима, који ми за руком пођоше, прочитана је у српском ученом друштву у

Београду и печатана је после под насловом: „Неколико приложака експерименталној физици од проф. М Петровића“ у „Гласнику српског ученог друштва“ (књига 49.) И у друго издање мојих „Основа физике,“ које је ове јесени изашло, унесени су огледи са перушком. Свака перушка од гусака добра је за нашу цел. Није нужно да се перушка чува дуже времена, јер кад се с перушком не ради, уђе у њу молац. С тога може сваке године да се узме нова перушка.

За електричне експерименте најзгодније је време зима, кад се нећ ложи. Огледи се чине одмах првога часа, чим настава отпочне; други и трећи час нису за то згодни, јер се већ пуно водене паре накуни у школском ваздуху. Стакло, смола и перушка треба бар сат пре да се налазе на месту, на ком ће огледи да се праве. Најбоље је да се ставе близу пећи, јер што су топилије у толико ће боље огледи испасти. При експериментовању нека се не накупе деца око стола, него нека стоје мало подаље.

1. Лоптице од сржи (или ситне пашириће) стави на сто. Преко стакла пређи неколико пута оштро перушком и приближи га за тим лоптицама. Стакло ће их превући и одмах одбити. Ако држиш стално стакло над лоптицама, оне ће онда неко време скакати између стакла и плоче од стола. Понови исти оглед више пута и приближи који пут и перушку лоптицама. И перушка ће лоптице превући и после тога одбити.

Затим узми печатни восак у руку и пређи и преко њега неколико пута перушком. Кад га приближиш лоптицама, поновиће се иста појава као и пре. И перушка ће се сасвим владати као при првом огледу.

Тако би исто могао стакло или печатни восак (смолу) да тареш парчетом сукна или о капут, на би добио исте појаве, ако и у слабијој мери.

Кад се дакле нека тела тару, онда она добијају својство, да друга лака тела као лоптице од сржи, пашириће и т. д. себи привуку и после од себе одбију. Ми велимо да су та тела услед трења постала електрична или да се у њима накупио електрицитет.

Кад електрично стакло или смолу држиш над главом ког детета, дизаће му се коса у вис. Кад им чланком од прета дођеш близо, чућеш неко кврцање и осетићеш као лак угод. Пређеш ли електричним стаклом или смолом преко лица, биће ти као да си ушао у паучину. Ако могу на презорима да се спусте застори, тако да је у школи мрачно, онда се при приближавању чланка електричном стаклу примети уз кврцање и светлац између чланка и стакла. За тај оглед ваља да је стакло добро електрисано. И деца нека на себи све то окушају.

Узми подебелу жицу од гвожђа или, ако ње немаш, обичну иглу плетицу и натакни јој и на један и на други крај занушач (што већи то боље.) У њеној средини утврди је за конач, који ћеш тако обесити, да се цела справа може слободно да окреће. Кад приближиш једном крају електрисано стакло, поћи ће справа према њему и ако поћеш стаклом даље ићи ће справа за њим, те ће се вртити. Приближујући стакло час с једне час с друге стране можеш правац вртења да измењујеш. То исто урадиће и електрисана смола. (Наставиће се.)

„УЧИТЕЉ ДА БУДЕ СВЕШТЕНИК.“

(Наставак.)

6. Овај ће се навод допасти сваком оном, који је пријатељ наших црквених церемонија, допасти ће се сваком, који је ма једаред видео служити ђакона, па још ђакона церемонијера. Признајмо, да се и нама за то допада, јер би се народу онда заиста „већма милило долазити у цркву.“ Тако је код нас и било некад, тако је и данас још у братској нам Русији. Па нека буде, као што је било. Нека свршени богослови као ђакоми учитељују, док не дођу до парохије.

Не бојте се! То сам рекао само за то, да вам покажем идентичност онога, — да учитељи буду ђакони . . . Дакле *sumus sicut!*

Црквене обреде, као и омилитику може научити богослов за четир године и без ђаконства. Па иштел му срце проповедати, да му је весела мајка, нек проповеда као свештеник, па нек се никад не умара.

7. Поводом овог навода, могло би се много казати. Учинићемо то према простору овог цењеног листа.

Писац ових редака сећа се добро седнице саборске (1879.) у којој се расправљао предлог саборског одбора да протопрезвитер буде срезки надзорник школа. Било је разних мишљења. Напоменућемо мишљења двојице педагога.

Г: Ј. Поповић, управитељ више девојачке школе у Панчеву, беше одлучни противник предлога. Овај је изрекао тврдњу: „ако протопрезвитери буду срезки школски надзорници, надзор ће бити лабав, неће га моћи онда ни бити;“ с коментаром: „кад су у старој богословији све штудије обухватале 15 писаних табака, дакле свака 3 до 4 табака, то где да је могла педагогика наћи места у тих 15 табака. Тако је било у старој богословији, а сумњам да ли је и сад боље.“ И ако се на жалост од 25 свештеничких заступника није нашао ни један, да овакову неоправдану љагу одбаци од богословије, био је осим г. дра Максимовића као известитеља поменутог предлога и познати пријатељ цркве и школе, штовани г. уредник овог цењеног листа, који је, познавајући наставни план богословије, доказао прехитреност наведених речи, те бранио предлог саборског одбора доказивајући, да протопрезвитер може имати и педагошке спреме, пошто се ова негује и у богословији. Па као што је било противника срезком надзорништву протопрезвитера, тако и данас има месном надзорништву и управи пароха, из истих разлога. Не упуштајући се овом приликом у меритум ствари, па и не тражећи тог поверења и почасту народу, приметити нам је само то, да би пре свега, требало запитати, еда ли су данашњи месни школски надзорници по комуналним школама — начелници, грк-трговци, сељаци итд. — „делали у школи,“ да ли су „свршили учитељску школу,“ и да ли „знају дух школе и добре стране њене“, а које поджупанијске власти именују надзорницима обилажећи скоро увек свештенике. Код ових је зацело „уображеност мерило захтевања“. Али се, чини нам се, ови радо слушају, баш за то, што немају ни појма о школи и педагогији — из извесних разлога; ај се радо трпи и њихова уображеност, јер све све, само не „попа“....

Можда је г. К. увек био уверења да је „сасвим природно да свештеник буде управитељ“ Сигурно има свог разлога то уверење. Но питамо другу г. г. учитеље, јесу-ли и они истог уверења? Ако нам позитивно одговоре, онда знамо и зашто; јер тиме треба потпомоћи предлог г. К. Врло добро но неможе-ли свештеник ако је заиста „природно“ да буде управитељ, бити тај и својом богословском спремом? може; доказано је већ тиме што је протопрезвитер спреман за срезког надзорника. Јер у богословији се учи педагогија, дидактика и катихетика. Није-ли довољно толико спреме свештенику ради надзора у школи: треба-ли и методика? Свестан ће свештеник и методичног знања себи стећи. Нетреба му тумарати по туђој књижевности. Али, шта ћемо онда, ако се нађе свештеник, који ће бити и без препарандије спремнији педагог и од учитеља? а то није не могуће, као што није ни то, да се нађе учитељ теолошки спремнији и без богословије од којег свештеника. Приватна спрема, приватан рад је важнији и од школског, јер је дужи и богатији. То треба на уму имати

Који свештеник цени себе и своје знање, тај ће се верујте спремити, да узможе бити надзорник школски, ако му се ово звање понуди. Па чему онда за љубав местног надзорништва мењати устројство богословије, тим мање, кад се свештеник и не узима у обзир при наименовању местних надзорника. То чине кр. поджупаније. Како се од њих не захтева педагошка спрема, кад имају право, не само наименовања местних школских надзорника, него и право врховног надзора школе? Да, да, само се то тражи од свештеника, да му се не да у школу, да се не претвори школа у капелу. Па добро господо, али зато опет сваком своје, пак мирна Бачка.

8. У осмом наводу је речено неколико што је изостављено у четвртном. Ако има индиферентизма и можда багателисања школе од стране свештеника, што не опоричемо, а које, као што рекосмо долази из непојмања значаја и важности ове, — верујте да га има још у већој мери код неких учитеља *vis á vis* цркви и школи, које такођер долази из непојмања ових и одношаја им према школи. Има код наших неких учитеља комунизма и социјализма, то се опоречи не да, али само зато, „јер и не знају шта је то.“ Слажемо се са пресудом г. К. али ономе, који је наклоњен тим утопијама и заразама, зар је једини лек одора свештеничка? Чудан лек, па још скуп! Ишту за њ' испит зрелости. Тим окупљи је, што добро не лечи. Сваки је од нас члан св. наше цркве. Сваком је приступачан извор благе нам вере; сваком он пружа храну и пиће.

Приђите и наситићете се, приђите и напићете се: јер: „ја сам хлеб живота, који мени долази, неће огладнити, и који мене верује неће никад ожеднити,“ рекао је Христос. (Јов. VI. 35.) Ходите дакле, јер нико се не одбија; који год хоће, црква ће га загрлити, вера ће га целивати. Парохија и звање свештеничко само по себи не даје вере, не приљубљује цркви, не храни „душевно“, већ само телесно.

(Свршиће се.)

ПРАВИЛА ЗА ЖИВОТ

(Из прича Соломонових.)

III.

Господ даје мудрост, из његових уста долази знање и разум.

Он спрема праведнима помоћ и чува их на свима путовима њиховим. —

Сине мој, незаборављај мојих закона и моје речи нека чува срце твоје; јер ће ти оне донети дуг живот, добре године живота и спокојство душевно.

Милост и верност нека те никада неостављају, на њеш паћи благодат и пред Богом и пред људма. —

Уздај се у Бога свим срцем твојим а неослањај се на своју памет.

На свима својим путовима имај Бога на уму, па ће он управљати стазе твоје.

Поштуј Господа од праведног труда твог и првинама од свега праведног доходка твога, па ће бити пуне житнице твоје хране, и проси-наће се вино из каца твојих.

Богобојажљивост додаје дане, а безбожницима се године прекраћују. Сине, презири наставе Господње и немој да ти досади карање његово.

Кога љуби Бог онога и кара, и хоће му добра, као отац сину. — Слушајте, децо, наставу отчину, назите и учите, да бисте познали мудрост.

Лен вам дар дајем: Неостављајте мојега закона. —

Тешко онима, који су оставили праве стазе, па ходе по мрачним путовима!

Тешко онима, који се радују зло чинећи и веселе у најгорем неваљалству, којих су стазе стрмените и путови криви! —

Срећан је човек, који нађе мудрост, и онај смртни, који добије увиђавност. —

Боље је мудрост куповати него ли богатства злата и сребра; она више вреди од драгога камена и ниједна драгоценост неможе се с њоме изједначити.

Дуг живот и добре године су у њеној десници а у левици њеној је богатство и слава.

Из њених уста излази правда; закон и милост она на језику носи.

Путови су њени путови мили и мирце су све стазе њене. —

Мудрост је дрво живота онима, који се ње држе, и срећни су они који се на њу ослањају чврето као на Господа. —

Не одреци се добра чинити онима који су потребни кад рука твоја може да помогне. Не реци му: „Иди па дођи други пут, сутра ћу ти дати!“ кад можеш одмах добро учинити.

Имање је богатима тврд град, а сиромаштво је неваљалцима каштига.

Чага се неваљао боји, то га снађе; а што праведни желе то ће им бити.

Као што зелено грождје вређа зубе и као што дим вређа очи, тако неваљалцима неваљалство њихово на пропаст служи. —

Храни сине, заповест отца твога и неостављај наставу матере твоје; привежи је себи за срдце свагда и прикочијај је себи око врата. Кад ходиш води је нек с тобом буде; кад спаваш нека те чува и кад се пробудиш нек с тобом разговара. Јер је заповест светилник и закон је светлост, а настава је пут живота, која кара и поучава. —

Држи се наставе и ненапуштај је; чувај је себи за живот.

Мудар прима усердно заповести, а зло ће проћи у кога су уста луда. —

Разуман син трудом се својим свагда помаже, а неваљао је ветро-гоња и у време жетве.

Иди к пчели, и познај, како је она вредна и како ваљан посао ради; њен труд цареви и прости људи на здравље своје употребљују; њу свако воли и хвали; ако је и слаба снагом, али је мудрошћу јака. —

Човек неваљао и нитков сам ће се сатрти и нече му бити лека.

Непомаже неправедно благо неваљалцима а правда избавља од смрти. —

Праведник се избавља од невоље а у место њега упада у њу неваљалац.

У устима неваљалих спрењена је замка за друге људе, али се праведници из ње мудро избављају. —

Без добре управе пропадају људи као лишће, а срећа је у добром договору.

Настава води на стазе живота, а ко нетрпи кара, тај је у заблуди. —

Има људи, који обилно деле сиротињи па све више имају, а има их који и туђе грабе а све мање имају.

Подашљива рука бива све богатија,

Милостив човек сам својој души добро чини, а немилостив и своје тело упропашћује.

Праведнике врлина њихова упућује све на боље, а неваљалце сатире злоћа њихова. —

Ко жито крије непријатељу га оставља; ко храну у време глади скупо продаје, тога ће народ проклињати, а благослов је Господњи над главом онога који даје храну сиротињи.

Ко добро чини, срећу тражи, а ко тражи зло, снаћи ће га горе. —

Васпитан син постаће мудар, а безуман ће се за слугу употребити.

Ко љуби наставу, љуби знање; а ко мрзи на савете, тај нема памети. —

Добра жена тече мужу свом славу, а која мрзи на добро, та је мужу на срамоту.

Ваљана жена је венац мужу своме, а неваљала жена је као црв у дрвету. —

Ко се слади пијућим вином, тај ће у кући својој оставити срамоту.

Ленивцу се богатство умањава, а вредноме имање расте и напредује. —

(Свршиће се.)

КАКО МОЖЕ УЧИТЕЉСТВО ДА СТЕЧЕ БОЉЕ МНЕЊЕ У НАРОДУ ?

(Свршетак.)

Може бити да има међу нама и таквих учитеља, који и сами држе своје звање ниским, ради врло великог труда и што је слабо наплаћено. Такви учитељи боље би било да оставе то звање, па да полажу такове испите, где би могли годишње велику плату брати. Учитељи, којима лежи на срцу то звање, мислим да неће пазити на малу плату, него ће се одважити на једно мјесто, па ма била колика плата, јер није нигде тако установљена, да учитељ баш на крај излазити не може. Наравно ако се ода поједини раскошном животу, заиста те плате нема, којом би могао на крај излазити.

Свјестан учитељ, коме лежи на срцу васпитање младежи и развијање духа у појединим знаностима, вршиће без обзира на ненаплаћени труд своје звање, и само такви учитељи могу се назвати правим учитељима, и у којима такав дух живе, од тих можемо се надати добром напредку наше мале српчади.

Има много учитеља и учитељица, који су се одважили на учитељско звање само зато, да се прехране хљебом, док су на овоме свјету, а мањи је број оних, који су свршили учитељску школу баш зато, да буду просвјетитељи српске младежи. Н. пр. наше учитељице, ја не знам били их било од стотине пет, које су збиља свршиле учитељску школу, да буду праве учитељице, а оне друге све се упутиле у учитељску школу, да стеку мираз за удабу. А зашто не — штипендију добијају, да могу на крај излазити, а док је у школи напреже се свом силом, да само положи испит. Доиста да и наш млади свјет женски треба много и много васпитања као будуће матере и ако мислимо на то, слободно трошимо фондове на штипендије, али на штету је да учитељице и удате ту дужност врше.

Неки учитељи док су у школи тешко чекају да им прође оно златно врјеме, да само пуште дјецу, па да иду по своме староме обичају на куглану, у биртију или у друштво младих дјевојака, па да тамо врше учитељску дужност.

Честитом учитељу мало је врјеме с дјецом боравити у школи: коме је збиља у срцу то лијено занимање с дјецом, тај не може жив да се насити предавајући дјецу и питајући их, а код таковог учитеља биће и ученици честити и ваљани, да је управо и њима жао, кад се мора прекинути предавање или испитивање. Честити учитељ ће и осим означених школских часова са ученици налазити се и по пољима, да им тамо нешто предочи, јер није доста само да учитељ врши дужност у школи него и ван школе.

Кад смо се одважили на учитељско звање, будимо прави учитељи, немојмо трошити златно врјеме у којекакве безкорисне послове, него корачајмо напред што боље, да се дух наше српске младежи што више развити може.*)

Г. III. учитељ.

*) Расправу ову, у којој се много пута заборавља, да је и учитељ човек, доносимо, што нам ју је послао један учитељ из Херцеговине, те нам је мило, што можемо да покажемо, да и тамо живи учитељска свест.

РЕВИЗИЈА ШКОЛ. ЗАКОНА У ТРОЈЕДНОЈ КРАЉЕВИНИ.

У владиној конференцији, у којој се расправљало о ревизији школскога закона, поднела је влада ове предлоге, који ће доцније доћи и пред сабор:

Ревизијом школскога закона од године 1874. имало би се постићи двоје: да се с тим законом у сугласје доведу крајишки школски прописи од год. 1871., како би од сада за једну земљу ваљао један закон школски, а затим, да се некоје поједине установе закона од год. 1874. према потреби, која се је показала досадашњим искуством, промене, односно поунуе.

Многе установе крајишких школских прописа посве су идентичне с установама закона од год. 1874.; а где то и није дати ће се њиово спојење извести без знатних тешкоћа и замршаја; но има тачака, а поименце њих две, у којих се ти закони битно разликују, те је њима створена толика разлика одношаја, да их је готово немогуће савити под једнако становиште и уредити јединственим установама законским.

Те две тачке јесу: начин уздржавања пучких школа и плаћевни систем учитеља.

Закон од год. 1874. установљује у §. 30. за подмиревање стварни потреба школе и за плаћање учитеља следеће изворе: а) обвезне приноске приватних особа или корпорација, те доходе од заклада и фондова школских; б) неке новчане глобе; в) доходак од земаља школских; г) камате школске закладе; д) рабат од непосредно прибављених школских књига; е) дарове и легате.

После тих извора долази у првом реду примеран део доходака од потрошарине, а онда истом за покриће мањка општински намет на изравни порез, који намет, према већој или мањој издашности горе набројених извора, или није никакав или је постотком различит.

Крајишки пак закон од 10. маја 1880. установљује за подмирење учитељских плаћа у сеоским општинама, затим за подмирење трошкова за скупштине окружних школских већа, те окружних и земаљских учитељских конференција у првом реду једнак за све земаљски школски намет од 20% ординарија и изванреднога приреза изравни пореза, и истом ако свота свеукупнога тога намета недотече за подмирење трошкова, има се мањак напакнути из доходака може бити постојећих фондова, заклада и записа.

Разлика се види. Дочим је код нас уздржавање школа непосредно ствар општине, приказује нам се оно у бившој војничкој крајини кано ствар земље. Теорији: да је пучка школа продуктом обитељи боље одговара, да је непосредно уздржавају обитељи заступајуће школске општине; али у пракси се показује пробитачнијим, да се та дужност од појединих школских општина пренесе на окружја или целе земље; јер тако о заједничкој скрби постају дионицама пучке просвете и оне општине, које саме собом неби никако могле уздржавати школу. Без такве помоћи из заједничког врела ваљда неби у многи мести горње крајине било пучких школа, које у ти сиромашни предели живе од преостатка могућнијих славонских окружја. Сиромаштво појединих општина биће по свој прилици узроком,

те се је и у краљевини Далмацији уздржавање школа учинило стварју земље. (У два разреда подељене школске општине плаћају: могућније по 3 а сиромашније по 2 фор на годину по детету школском, а мањак се попуњује из земаљских средстава.) У осталим цислитавским земљама уздржавају се школе по окружима; а код нас све то општини бива начин уздржавања бар по политичким општинама, што се такође као велика благодат показује по сиромашне месне општине, које именовито од потрошарине немају никаква или веома мало дохода.

Начин уздржавања пучких школа могао би се за оба подручја наједноставније изједначити тако, да се, уз друге сталне изворе, за све установи једнак постотак или максимум постотка школскога намета уз обвезу земље, да она мањак покрива из својих средстава. Таква установа задржана је у угарском закону од год. 1868. (§. 35.), којим се школски намет установљује максималним постотком од 5 % изравнога државног пореза, дочим евентуални мањак подмирује држава (§ 43.); и цислајтански закони општински намет за школске потребе установљују максималним постотком од 10 % ординаријума изравнога пореза, дочим се евентуални мањак подмирује из земаљских школских завода N. В. како у цислајтанским земљама тако и у Угарској (§ 51.) плаћа се осим општинскога намета још и напосе школарина за децу школу полазећу) И за крајину установљује §. 74. пропис о настави у пучким школама да се мањак из свих тамо набројених извора има покрити из крајинскога буџета, као што се у истини покрива свотом од 83.000 фор. на годину.

Но таки за све једнак постотак намета није код нас могуће ради неједнакости одношаја гледом на уздржавање школа и његове изворе. Општинама старог подручја остављено је за подмиривање њихових потреба сва потрошарина, која у многим општинама сачињава тако обилато врело дохода, да се школски трошкови намирују без икаква намета или са незнатним наметом. Бивша војна крајина не ужива него само половином те благодати, почем бива да се тамо нити уз велики намет од 20 % немогу школски трошкови намирити без знатне државне потпоре, коју за школе старог подручја једва је и споменути вредно, будући је осим мршава дохода закладе народних учиона подпори ти школа земаљским буџетом намењен само годишњи принесак од 10.000 фор., који се већим делом троши за подизање школских зграда.

Кад би се дакле законом установио за све једнак постотак школскога намета, догодило би се, да би се општине старог подручја великим делом оптеретиле на корист новог подручја тим више, што се на принесак државни од 83.000 фор. на годину неби смело рефлектирати него само до обнове финансијалне нагоде у год. 1888.

Бивша војна крајина поседује множину, и то делом знатних школских завода, а новом и межда издашном те врте врелу има се још надати по §. 8. (алин 3.) превишње наредбе од 16. српња 1881. „о установљењу и управљању ванредних доходака хрв. слав. крајине;“ по ради заједничкога уздржавања школа све земље неби се смели у комбинацију по вући ти извори, јер су они нарочитом одредбом тога §. као и §. 20. превишње наредбе од 15. српња 1881. „гледе сједињења хрв. слав. крајинско-

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

га подручја с краљевинама Хрватском и Славонијом“ за сва времена специјалној посвети својој придржани.

Одатле се види, да се битни различити одношаји, какви гледе уздржавања школа постоје у старом и новом подручју неби без великих замршаја дали савити под јединствене установе закона, те неће преостати друго, него да се на дотичном месту закона за бившу крајину напосе изрекне, да тамо у погледу уздржавања сеоских пучких школа и на даље остаје у крестности §. 3. закона од 10. вељаче 1880., — при чем се као нова заупрека мора напоменути околност, да ће при новом територијалном разделењу земље у котаре и окружја местимице делови бившег крајинског територија бити приваљени територију бившега провинцијала, и обратно.

Ради определена плаћа учитељима пучких школа држао се је закон од год. 1874. начела, које је проведено и другде, именовито у земљама, заступанима у царевинском већу, и по којем начелу нису у плаћевне разреде подељени учитељи, него школе, обзиром на просечне цене најпотребитијих средстава за живот те обзиром и на друге околности места, у којима су школе.

Крајинским пак законом од 10. вељаче 1880. класификовани су учитељи тако, да без обзира на место, у којима се поједини од њих налазе, 5 % њиховог укуиног броја добивају 500 фор. 15 % 450 фор. 20 % 400 фор., а 60 % 350 фор. и у те се плате увршћују поступице учитељи по времену службе и по особној заслужности.

Попримљени законом од год. 1874. плаћевни систем очевидно је много бољи и исправнији; јер репрезентира начело, по којем темељном плаћом сваком поједином учитељу има осигурана бити пристојна материјална екзистенција, којој увјети према различитим околностима појединих места морају бити различити. Тако учитељ у граду, где је све скупије, неможе обстати с плаћом, о којој учитељ на селу може пристојно живети, ако се још у рачун узму други ужитци (стан, огрев, врт, земљишта, доходак од црквене службе), којих учитељ у граду нема, — пак се ипак све те плаће, и колико се приказују различите, изједначују у тачки, да по различитим комбинацијама пружају исти резултат средства за пристојно уздржавање сваког учитеља релативно достатних.

Управом пак суства уведенога крајинским законом од 10. вељаче 1880., по којем се учитељи у више плаће промићу без обзира на место, у којем служе, може се догодити, а ваљда се и догађа, да учитељ у каквом забитном месту ужива највишу, а други у скупом граду најнижу плаћу. Време службовања и заслужност појединаца јесу моменти, који своје уважење иначе налазе у петогодишњим доплатцима; што ипак није пречило те су у крајинском закону од 10. вељаче год. 1880. уз суства промака нашли места и речени петогодишњи доплатци, те су тако конфундована, два суства, који, чини се, да се међусобно искључују.

У неким цислитавским земљама н. пр. у Истрији и Форарлбергу, дозвољен је земаљским законом такођер суства промака; али у том случају нема петогодишњи доплатака. Дотични пасус закона за Истрију гласи.

„Denen, welche die Schule erhalten, und welche es vorziehen den

www.unibg.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

Lehrer statt der Dienstalterszulage das Vorrückungs- oder Beförderungsrecht in höhere Gehaltsstufen einzuräumen и т. д.“ а за Фораарлберг:

„Den Ortsgemeinden, welche es vorziehen, den Lehrer statt der Dienstalterszulage das Vorrückungs- oder Beförderungsrecht in höhere Gehaltsstufen einzuräumen, ist dies . . . gestattet . . . .“

Зато би се од плаћевнога састава, какав је за бившу војничку крајину установљен од 10. вељаче 1880., као несходна и погрешна оду-стати, те и тамо класификација школа провести имала. То би пак могло бити, да се и тамо пучке школе на темељу садашњег 126. §. школскога закона од год. 1874. у плаћевне разреде разврсте, па на колико се садашње, по крајишком закону од 10. вељаче 1880. појединим учитељима допитане плаће неби слагале с плаћом онога разреда, у који би дотична школа била уврштена на темељу §. 126. школ. закона од 1874. та би се разлика при-годним премештајем и одумирањем учитеља мало по мало изједначила.

Опазке к појединим §§. школскога закона од год. 1874.:

К §. 6. Овакове или овој сличне установе нема у крајишким про-писима; а ово је ипак једна од стожерних и најважнијих установа нашега закона, којом се он разликује од свију других новијих закона школских.

Тај §. битно је допринео к томе те се је школ. закон од год. 1874. могао у сабору примити и од владе извести не само без примедбе, него дапаче уз судјеловање свештенства, именовито католичке цркве (али не православног. У.)

Тај §. школски закон и сада штити проти приговором безверства од стране цркве, какви се приговори и дојиста нису досада озбиљно и темељно појавили с ниједне стране.

У том §. подупрту још и другим установама закона истог смера и тежње, све конфесије налазе, или би бар морале налазити, довољну а и једнаку заштиту својим верозаконским интересом. Зато се у тај §. школ. закона за вољу (!? У.) бившој војној крајини несме, него се он дапаче и на то ново подручје ових краљевина протегнути мора. За бившу крајину уређено је додуше наредбом, да се и тамо при намештању учитеља мора по могућности узимати обзир на конфесију ученика. Но имају ли конфе-сије гледе својих верозаконских интереса бити подиуно умирене и у вери у чисте и лојалне тежње владине укрепљене, тада се та установа закона мора изводити апсолутном строгаошћу и досједношћу.

На колико гледе сљедбеника грчко-источне цркве у бившој војнич-кој крајини томе на путу стоји оскудица учитеља, државом оспособљених, ваљало би учитељима тог верозакона, на колико су оспособљени у конфе-сијоналним препарандијама без права јавности, прелаза ради и за то под-ручје дозволити исте оне повољштине, које они уживају и у старом под-ручју, а надати се је, да ће се од стране србскога конгреса, по задану обећању, учинити до скоро све оно, што се захтева, да се конфесијоналној г. и. препарандији у Карловцу узмогне признати право јавности.

Као королариј §. 6. мора се сматрати и оно, што се у 102. §. шк. закона од год. 1874. под сл. с установљује гледе конфесионалности при-ватних школа, те се ни то неби смело мењати. (Наставиће се.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(*Зарем.*) Анкетна комисија, за коју смо јавили у прошлом броју, држала је већ своје седнице. Скоро сви говорници истицали су како је садањи школски закон пун недостатака и да слабо одговара потребама земље. Значајни су у том погледу говори заступника пароха Беруте и Фолнеговића. Чланови Срби, на име др. Пејчић и посланик Кушевић рекламовали су вероисповедне школе, а њима се начином, који свако признање заслужује, придружио од Хрвата одветник Ивић из Земуна. Влада је још обећала, да ће за ревизију школскога закона потражити и стручно мњење.

(*Сомбор.*) Катихета овдашњих српских основних школа и више девојачке школе преч. г. Милош Јанковић постао је парохом у Мишколцу и усљед тога поднео је оставку на своје катихетско звање. За привременог катихету суиститутисао је школеки одбор г. Мојсија Видаковића, свршеног богослова.

(*Освећење школе.*) Српска црквена општина Сомборска подигла је у предграђу Црвенци ново школско здање за тамошњу школу. Ово здање је у недељу 3. Октобра после службе Божије у присуству учитеља и ученика свију овдашњих српских школа и родитеља дечијих, као и неколицине општинара свечано освећено. Освећење је држао пречасни г. Милош Јанковић досадашњи катихета, који ових дана за пароха у Мишколац одлази. Том приликом је управитељ скупљеном народу говорио неколико речи о важности српске народне православне школе и о задатку њеном, и позвао родитеље да децу своју у школу шаљу у којој ће се она научити уредном, поштенем и богоугодном животу. Говор свј завршио је са лепом жељом да млади нараштај што из ове школе изађе, напредује у врлинама и у благостању, и да се по времену кад устреба још лепша, већа и пространија српска школа за ову околину на истом месту подигне.

(*Сарајево.*) Поглавар земаљске владе именовао је управитеља градске школе за дјечаке у Сарајеву Љубоја Длустуша школским перовођом код земаљске владе а на његово мјесто учитеља Марка Гривића управнијем учитељем горње школе повјеривши му уједно управу течаја за образовање помоћних учитеља, што ће се истом у Сарајеву отворити.

Р А З Н О.

(*Јубилеј.*) 30. септ. прослављена је уз огромно учешће целе бачке жупаније и на име бачког учитељства без разлике вере и народности тридесетогодишњица службовања у просветној струци г. кр. саветника Фрање Цирфуса, државног школског надзорника за бачку жупанију. Јубилар је почео своју каријеру као професор бајске варошке гимназије, у којој је служби остао пуних 18 година. Пре но што ће постати школски надзорник био је неко време управитељ кр. прецарандије у Баји. Честитање је било у великој жупанијској дворани, а на банкету код „Ловачког рога“ учествовало је близу 200 лица. Слављеник је добио небројено брзојавних поздрава, од којих је доста било и из српских кругова.

(*Архијерејска дарожљивост.*) Недавно је умро московски митропо-

лит Макарије. Он је био један од најученијих православних богослова и најдаровитији духовни писатељ руски. Још као епископ задовољавао се с маленом платом својом од које је умерено живио, а сав новац што је за књиге своје добијао жртвовао је на просветне цели. У последњем завештају свом оставио је он академији наука у Петрограду закладу од 120.000 рубаља, да се од прихода њеног сваке године наизменце издају награде једанпут за најбоље православно богословско дело, а други пут за најбоље научно светско дело на руском језику; основној школи месту свога рођења завештао је 15.000, а цркви истога места 10.000 рубаља; духовном семинару курском у ком се учио завештао је 20.000 р.; духовној академији кијевској где је науку свршио и најпре професор био завештао је 25.000 р., духовној академији петроградској такође 25.000 р., а духовним академијама московској и казанској свакој по 20.000 рубаља. Осим тога оставио је манастиру где је сахрањен 6000 рубаља, а свом секретару 1000 рубаља. Свом рођеном брату протојереју А. П. Булгаковом оставио је право на издавање његових дела. У свему је завештао овај знаменити православни архипастир на просветне цели око 260.000 рубаља, и тиме је оставио он цркви својој, нареду своме и човечеству вечите споменике свог просвећеног ума, жарког родољубља и узвишеног самопрегоревања.

НЕКРОЛОГ.

24. септ. о. г. преминула је у Столном Београду од старости српска сликарка *Катарина Ивановићева*. Она је била члан српског ученог друштва у Београду. Више својих радова поклонила је београдском музеју, где се сада налазе. За чување истих оставила је сама врла покојница фонд. Слике њене више су пута награђиване на разним изложбама, последњи пут на бечкој изложби г. 1873.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Постављени су за пр. учитеље свршени приправници: Ђ. Роклић у Бузети, Ђуро Рожић у Црквеномбоку и Дане Драганић у Могорићу. Учитељ у Маргитици Владимир Радосављевић изабран је за учитеља у Товладији. Сврш. приправница Даринка Радуловића постављена је за учитељицу у Никшићу, а Александар Равајиловић за учит. помоћника у Вац Фелдварцу.

За помоћника у Баји постављен је сврш. приправник Ђорђе Михајловић. У Бегечу је изабран Бранко Јовановић за учитеља, а за учитељицу сврш. приправница Марија Рајића. За учитеља у Пивница изабран је турско-каљински учитељ Ђорђе Нишчић, за учитељицу у Деспот. Сентивану сврш. приправница Милица Лугумерска. Учитељ у Мартинци Радивој Поповић постављен је за пр. учитеља у Раковцу, пр. учитељи Никола Војновић у Госпићу и Милан Пејновић у Дољем Лапцу за праве учитеље у истим местима, а нам. учитељ у Суботиншту Младен Новковић за пр. учитеља у истом месту. Сврш. припр. Александра Илијевића изабрана је за учитељицу у Станару.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у *Калазу* (код Будим-Пеште). Плата 412 ф., огрев и стан. Молбенице се шаљу до 20. окт. г. К. Николићу, председнику цркв. шк. оштинске у Калаз.
— Тражи се учитељ у *Шиду*, *Бешеву* и *Товарнику*. У првом месту плата 400 ф., у друга два 350 ф., стан и огрев. Рок до 26. окт. по нов. кал.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

„Радујте се с радоснима, и плачите с плачима.“ Примљено и ући ће чим буде места. — Д. Г. „Учитељ да буде свештеник“ примљено и ућиће. — Гђица К. Ј. уч. у Темшвару Били сте преталађени на целу годину. Послата 1 фр. 50 п. стављена као годишња прегплата за идућу годину.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.